

I. EDITORIAL

DREPTATE PENTRU DREPT

Mircea DUȚU

Prin adoptarea și intrarea în vigoare a Legii nr. 139 din 10 iunie 2015 privind înființarea, organizarea și funcționarea *Academiei de Științe Juridice din România* (AȘJR) se împlinește o mai veche dorință a corpului juriștilor și dobândesc o anumită satisfacție cei ce care și-au făcut din studiul dreptului și/sau din cercetarea științifică a fenomenului juridic o misiune de credință și o preocupare profesională. Într-adevăr, deși absolvenții de drept s-au aflat în primele rânduri ale construirii instituțiilor cultural-științifice ale țării și s-au manifestat major în numeroase domenii ale creației, bucurându-se astfel de cuvenita consacrare academică, dreptul ca știință și juriștii ca promotori ai acesteia au fost mult timp și pe nedrept ținuti la marginea, dacă nu dincolo de considerația și cadrul oficial academic. Puțin conta că principii și concepte rămase imuabile de o mie de ani, formulate încă din dreptul roman, conturau o știință cu un profil propriu, un domeniu specific de investigare și o metodă proprie de cercetare.

Denunțând marginalizarea academică a științelor sociale, în general, și a filozofiei și științelor juridice, în special, în discursul său de recepție din 10 iunie 1923, savantul umanist Dimitrie Gusti invoca o contribuție românească excepțională la afirmarea academică a dreptului în plan internațional: inițiativa din 1907 a academicianului D.A. Sturdza, Președintele Consiliului de Miniștri al Regatului României de înființare a Academiei de Drept Internațional de la Haga! Inaugurată la 14 iulie 1923 și dăinuind până astăzi ca simbol și cadru de dezvoltare a științei dreptului internațional, Academia ne îndrituiește cu atât mai mult astăzi, din perspectiva celor 92 de ani de activitate a sa, să „fim mândri de succesul strălucit ... al realizării ideii emise de un academician român în fața unui areopag mondial”, cum afirma Gusti la timpul său. Așadar, ca și celelalte științe sociale, așa cum susținea creatorul școlii românești de sociologie, științele juridice aveau dreptul „să intre în Academia română, științe pe care, prin însăși definiția și natura ei, o academie trebuie să le cuprindă și pentru care ... în 1907 se propunea, de un fost membru al Academiei noastre, întemeierea unei academii speciale la Haga”.

Cu un asemenea precedent, în condițiile avântului extraordinar al științelor juridice și practicii dreptului, ilustrat prin opera unor personalități de excepție și

ale reacției creării academiilor de ramură, în fața academiei tradiționale de la 1866, în deceniul patru al veacului al XX-lea, mai precis în 1938, așa cum arăta în 1939 prof. G. G. Mironescu, „un grup de colegi de la facultatea noastră de drept a luat inițiativa fondării unei Academii juridice”. După discuții și observații de drept comparat (iarăși modelul francez!) „s-a ajuns la ideea de a se extinde scopul urmărit și s-a proiectat transformarea instituției într-o Academie de Științe Morale și Politice”. Dar, întrucât prin Decretul-Lege nr. 2418 din 7 iulie 1938 s-a rezervat exclusiv pentru Academia Română dreptul de a purta denumirea de „Academie”, inițiatorii – „un grup de profesori de la facultatea de Drept și de înalți magistrați din București” – au fost nevoiți să adopte numele de „Institutul de Științe Morale și Politice” (Institutul).

Necesitatea construirii unei atari „înalte asociațiuni cultural-științifice” era astfel formulată de promotorii săi: „Învățământul în Universitate și îndeosebi în facultățile de Drept a dobândit o mare extindere, dar el se menține și credem că trebuie să se menție în cadrul clasic al aprofundării științei prin cursuri, conferințe și lucrări de institut cu studenții.

O cooperare în scop științific a membrilor corpului didactic între ei, în deplină libertate, depășește cadrul învățământului universitar.

De aceea, în toate țările, asemenea cooperări științifice se realizează, în afară de cadrul strict universitar, în instituții de înaltă cultură, cu participarea elementelor de prim ordin din lumea intelectuală.”

Ca formulă juridică s-a optat pentru cea de asociație științifică, în condițiile Legii nr. 21 din 1924 privind persoanele juridice și urmărind procedura stipulată de respectivul act normativ. Astfel, actul constitutiv și statutul au fost întocmite de fondatori la 23 noiembrie 1938 în București și autentificate la aceeași dată (sub nr. 42 192) de Tribunalul Ilfov, Secția notariat. După îndeplinirea formalităților legale, Institutul a fost autorizat a funcționa, acordându-i-se personalitate juridică prin sentința nr. 82 din 22 decembrie 1938 a Tribunalului Ilfov – Secția I-a civilă-comercială.

Statutul a fost publicat în Monitorul Oficial nr. 33 din 9 februarie 1939.

Prima ședință plenară, inaugurală a avut loc la 28 martie 1939, iar întâia conferință științifică, susținută de profesorul Demetru Negulescu, a avut ca subiect „Noile tendințe în dreptul internațional și Curtea Permanentă de Justiție Internațională de la Haga”.

De ce o Academie (Institut) de „științe morale și politice”? În mod evident modelul l-a reprezentat instituția franceză cu aceeași denumire, restaurată în 1832 pe baza referatului ministrului instrucțiunii publice François Guizot, mare istoric prin care se constata că „Științele morale și politice influențează direct soarta societății, ele modifică rapid și legile, și moravurile” și se consacra oficial, fără dubiu, „caracterul cu adevărat științific al acestora.”

Așadar, în concepția precursorilor AȘJR din 1939, științele „morale și politice” aveau ca pivot principal științele juridice, în jurul cărora se asociau discipline care,

din punct de vedere istoric, s-au născut sub largă cupolă a dreptului și s-au desprins treptat de acesta, spre a se afirma ca domenii autonome ale cunoașterii, precum economia (politică) sau sociologia (inclusiv cea juridică), ori au cunoscut dezvoltări semnificative pe tărâm juridic (precum filosofia dreptului).

Așa se explică largă deschidere a Institutului spre domeniul științelor „umane” și „sociale”, manifestată în privința tematicilor secțiilor componente, care ilustreau problematici de la cele strict juridice [(a) Secțiunea de Drept Privat; b) Secțiunea de Drept Public; c) Secțiunea de Drept Roman și Istoria Dreptului; d) Secțiunea de Drept Internațional și Drept Comparat], la cele auxiliare, conexe, complementare și consubstanțiale Dreptului, dar astăzi aparent atât de independente de acesta, aferente secțiunii de Științe economice, politice și financiare și, respectiv, celei de Sociologie și Filozofia Dreptului.

Deceniul al patrulea al veacului al XX-lea s-a caracterizat printr-o efervescență a activității științifice în domeniul dreptului, mai ales în cadrul și în jurul Facultății de Drept din București. Așa, de exemplu, s-au organizat așa-numitele „institute” ca forme de desfășurare a cercetării juridice, cu participarea deopotrivă a cadrelor didactice și studenților. Menționăm, în acest sens, Institutul de Drept Administrativ (condus de C.G. Rarinescu), Institutul de Enciclopedia Dreptului (coordonat de G.G. Mironescu), Institutul de Drept Privat, Institutul de Drept Penal ori Institutul de Științe Sociale.

Dintre studenții afirmați în acest cadru menționăm pe marii profesori de mai târziu Valentin Al. Georgescu și Octavian Căpățână, cercetătorul științific N. Georgescu ș.a.

Tot ca o expresie a acestei mișcări științifice juridice și ca instrument de reflecție a perspectivelor sale, în primăvara anului 1939 s-a înființat „publicațiunea periodică” *Analele Facultății de Drept din București*, îndeplinindu-se astfel un mai vechi deziderat al primei facultăți juridice a țării.

După cum releva Decanul Facultății de la acel moment, prof. G.G. Mironescu, în Prefața la nr. 1 al revistei: „Misiunea științifică a Universității implică principala sarcină de a aprofunda știința prin cursurile și lucrările făcute cu studenții în incinta universitară. Dar, în afară de această incintă și dincolo de lumea studențească, Universitatea are asemenea un rol de îndeplinit: ea trebuie să formeze și să întrețină o mișcare științifică folositoare progresului științei și al Țării. Astfel de mișcare urmează a se înfăptui pentru fiecare specialitate în cadrul său.

Gândul acesta justifică fondarea prezentei publicațiuni juridice”.

Recunoscându-i-se prin legea de înființare și organizare, calitatea de continuatoare în drepturi, care preia tradițiile științifice ale Academiei de Științe Morale și Politice, înființată în anul 1939 [art. 1 alin. (3)], Academia de Științe Juridice din România își asumă o prețioasă povară, precum și o mare responsabilitate pentru viitor.

Spre deosebire de înaintașa sa de acum 76 de ani, nevoită să se formeze în condițiile dreptului comun, ca simplă asociație fără scop lucrativ, AȘJR se bucură

de o lege proprie și de un statut de organizare și funcționare, iar ca natură juridică este „instituție de interes public, cu personalitate juridică de drept public, autonomă”, „for național de consacrare științifică, care reunește personalități reprezentative ale științelor juridice”.

„Dulcea povară” a unei tradiții științifice excepționale care, deși formată în numai circa 5 ani, în privința Academiei de Științe Morale și Politice (ASMP), prin mesajul transmis și personalitățile implicate, ea s-a impus deopotrivă la timpul său și în deceniile care au urmat.

Cum poate fi explicată altfel prestața unei „simple asociațiuni culturale”, așa încât să accepte să facă parte din rândul membrilor săi și președinția Secțiunii de Sociologie și Filozofia Dreptului, președintele „en titre” al Academiei Române, profesorul C. Rădulescu-Motru? Într-adevăr generația ASMP era reprezentată de personalități fondatoare ale științei juridice moderne românești, fiind suficient să enumerăm în acest context nume precum: N. Titulescu, V.V. Pella, Istrate Micescu, D. Negulescu, P. Negulescu ș.a.

O parte dintre ei, precum Traian Ionașcu, Vintilă Dongoroz, M. Eliescu sau I.G. Vântu, avea apoi să se numere printre fondatorii și pilonii Institutului de Cercetări Juridice al Academiei Române, înființat la 1 ianuarie 1954, realizându-se astfel, în condițiile socio-istorice și politice date, continuitatea tradiției cercetării științifice academice în domeniul dreptului. O continuitate perfect compatibilă având în vedere misiunea asumată de Institutul (Academia) din 1939: o contribuție la progresul cercetărilor științifice în domeniul dreptului, asigurată, cu limitele timpului, prin asumarea ca program de cercetare, a permanenței, diversității de manifestare și capacității de adaptare ale constantelor dreptului.

După 1989 lumea juridică românească a cunoscut un proces exploziv de dezvoltare, deopotrivă cantitativă și de diversificare. De la circa 20.000 de juriști care activau înainte de 1989, s-a ajuns azi la peste 100.000; dacă tot atunci funcționau trei facultăți de drept, cu circa 350 de absolvenți anual, în prezent sunt circa 90, iar numărul licențiaților în drept pe an este de ordinul zecilor de mii; profesiile juridice s-au diversificat, asociațiile profesionale s-au înmulțit, iar reforma legislativă aferentă ultimului sfert de veac a creat o legislație nouă, de tip european, occidental. Recodificarea din ultimul deceniu și noul sistem de coduri au generat un proces complex de confruntare cu realitățile social-economice concrete, de verificare a adaptabilității și capacității lor practice, ceea ce presupune o atentă competență și atitudine tranșantă.

Reașezarea fundamentală a dreptului pozitiv are nevoie și de o reacție teoretică pe măsură, capabilă să reconceptualizeze sistemul de principii și noțiuni juridice, în sens post-modern, ținând seama de integrarea cu dreptul Uniunii Europene (UE) și de exigențele mondializării, fără a uita și ignora fundamentele tradiției. Pentru realizarea acestui obiectiv major al generației noastre, două proiecte au fost lansate în ultimul timp: Enciclopedia Juridică Română (EJR) și, respectiv, Academia de Științe Juridice din România (AȘJR).

Prima își propune să forjeze aparatul conceptual post-modern al dreptului român și să formuleze noul vocabular juridic național, în armonie cu dreptul unional european și cel mondial, nu ca simplă adaptare, ci precum o rezonanță creatoare, în continuitate și discontinuitate cu trecutul, în raport direct cu prezentul și prezicerea atentă a viitorului

Cea de-a doua, AȘJR, dorește să constituie factorul de coagulare în jurul acestor idei a tuturor forțelor creatoare ale lumii juridice românești și cadrul de promovare și realizare a priorităților juridice naționale.

Risipirea energiilor în aproape 100 de facultăți de drept și unități de cercetare juridică, fără o viziune clară, unitară, o orientare naturală și o cooperare rodnică ne-a dus la stagnarea păguboasă din ultimele decenii. Depășirea sa și înscrierea pe orbita efortului creator al reconstruirii doctrinei și științei juridice românești, în consonanță cu apartenența țării la UE și în condițiile mondializării dreptului, reprezintă responsabilitatea definitorie pentru generațiile actuale de juriști.

Academia de Științe Juridice din România trebuie, așadar, să-și deschidă larg porțile spre orice contribuție de acest gen, spre toți cei competenți să o promoveze și să o susțină și să asigure astfel progresul dreptului românesc!